

Word Order Typology in Chardawol Languages

Mohsen Heidarizadi*

PhD of Linguistics, Allameh
Tabataba'i University, Tehran, Iran

Mohammad Dabirmoghaddam

Professor of Linguistics, Allameh
Tabataba'i University, Tehran, Iran

Abstract

Linguistic typology is the systematic study of linguistic variation and word order is regarded as one of its main topics. In this paper, word order components are studied in the varieties of Kurdish, Laki, and Lori languages spoken in Chardawol area, a geographical region located in the north of Ilam province in Iran. For this purpose, the twenty-four word order components used in Dabir-Moghaddam's research (2013) to determine the word order status in Iranian languages were employed and examples of the 3 varieties for each component were provided. The results showed a high degree of convergence among the 3 language varieties in the geographical region of Chardawol, which by definition can be considered as a manifestation of 'regional typology'. A comparison of word order components in the 3 varieties with the languages of Europe-Asia showed that all 3 varieties mainly behave like

---

*Corresponding Author: zanjire@gmail.com

How to Cite: Heidarizadi, M. & Dabirmoghaddam, M. (2024). Word Order Typology in Chardawol Languages. *Language Science*, 11(20), 47-82. doi: 10.22054/ls.2020.44531.1248.

strong verb-medial languages (with 17 components out of 24). Verb-medial status of these languages was also confirmed in a comparison with world languages (19 components out of 24).

Keywords: linguistic typology, word order, languages of Chardawol Kurdish, Laki, Luri.

1. Introduction

Linguistic typology is the systematic study of linguistic variation and word order typology is regarded as one of its main topics. In this paper, word order is studied from a typological point of view in the varieties of Kurdish, Laki, and Luri spoken in Chardawol area, a geographical region located in the north of Ilam province in Iran. The main purpose of this study is to investigate the status of the twenty-four components of word order typology presented in Dryer (1992) and Dabir-Moghaddam (2013) in these three language varieties and to determine the linguistic type to which they belong. Investigating word order components in a few Iranian and non-Iranian languages does not eliminate the need to further investigate other languages which may reveal new aspects of word order typology. For the same reason, Dryer's database has expanded from 625 to 1100 languages and is still expanding.

2. Literature Review

Dabir-Moghaddam (2013) in his book entitled *Typology of Iranian Languages* has examined twenty-four typological linguistic components in twelve Iranian languages. The typological components were first introduced by Dryer (1992) and Dabir-Moghaddam has adapted them to fit in with Persian components. Safaei Asl (2014), Rezapour (2014) and Rezaei and Kheyrikhah (2014) have also

examined word order in Azerbaijani, Semnani and Luri of Boyer-Ahmad by considering the twenty-four above-mentioned components.

3. Methodology

In the area of Chardawol river in Ilam province, three varieties of Kurdish, Laki and Luri are spoken. For each of the language varieties under study, several interviews were conducted with the speakers of these varieties using a questionnaire to ensure the correctness and generalizability of the collected data. Collected data were then transcribed using the International Phonetic Alphabet (IPA) and analyzed taking into consideration the twenty-four components of word order introduced in Dabir-Moghaddam (2013). Finally, comparative tables were devised on the basis of the tables presented in Dreyer's research (1992), in which the typological status of each region of the world as well as the languages of the world are reflected.

4. Results

The results show that the language varieties of Chardawol overlap with each other case by case. Compared to the languages of Eurasia, the language varieties of this region strongly demonstrate the verb-final in 11 components and weakly verb-final in 14 components. Furthermore, in 8 components, they are weakly verb-medial while strongly verb-medial in 17 components. If this comparison is made with all the languages of the world, the languages of Chardawol are strongly considered verb-final in 14 components, and weakly considered verb-final in 11 components. Additionally, in 6 components, these language varieties are weakly verb-medial and strongly verb-medial in 19 components. Thus, the language varieties of this region have more verb-medial components both in comparison with the languages of Eurasia, and with the languages of the world.

5. Conclusion

The examination of the twenty-four components of word order typology showed a high degree of convergence between the linguistic varieties of Chardawol. The importance of this geographical convergence becomes more prominent when we compare each of these varieties with another variety of the same language spoken in other regions. For example, comparing the past perfect construction in the Luri variety of this region with the Luri of Boyer-Ahmad, shows that the Luri of Chardawol uses affixation while in Luri of Boyer-Ahmad, this construction is formed through an auxiliary verb. If we make the same comparison between the Kurdish variety of Chardawol and the Kurdish variety of Baneh, we find that the Kurdish of Chardawol also uses affixation while the Kurdish of Baneh forms this construction employing an auxiliary verb. It is possible to observe the convergence of two varieties of Kurdish and Luri of Chardawol in this construction as they both use affixation. The use of an affix or an auxiliary verb to express the concepts of tense-aspect can affect components (12) and (18). Although Laki is basically considered an ergative language depicting a different agreement system, it conforms to the other two language varieties of this region in terms of word order. This convergence is a manifestation of the mutual influence of linguistic varieties in a geographical region, which is referred to as 'regional typology'.

ترتیب واژه در زبان‌های چرداول از منظر رده‌شناسی زبان

محسن حیدری‌زادی* دانش‌آموخته زبان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

محمد دبیرمقدم استاد زبان‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

رده‌شناسی زبان مطالعه نظام‌مند تنوعات زبانی است و ترتیب واژه یکی از مباحث اصلی مطرح در آن به شمار می‌آید. پرسش اساسی پژوهش حاضر این است که گونه‌های زبانی منطقه چرداول در استان ایلام به کدام رده زبانی تعلق دارند و کدام ویژگی‌های رده‌شناختی بر ترتیب واژه‌ها و سازه‌های نحوی این گونه‌ها ناظر است. این پژوهش با مبنا قراردادن چارچوب مطرح‌شده در پژوهش دبیرمقدم، به مطالعه مؤلفه‌های ترتیب واژه در زبان‌های چرداول در شمال استان ایلام پرداخته است که چند گونه از زبان‌های کردی، لکی و لری را شامل می‌شود. به این منظور، ۲۴ مؤلفه ترتیب واژه در سه زبان مذکور بررسی شد و در هر مورد با ارائه مثال از گونه‌های زبانی، وضعیت هر مؤلفه مشخص شد. بررسی این ۲۴ مؤلفه نشان داد که سه گونه زبانی بررسی‌شده در منطقه جغرافیایی چرداول از همگرایی بالایی برخوردارند که این مسئله خود جلوه‌ای از 'رده‌شناسی منطقه‌ای' محسوب می‌شود. مقایسه مؤلفه‌های ترتیب واژه در سه گونه زبانی بررسی‌شده با زبان‌های اروپا - آسیا نشان داد که این سه گونه طبق ۱۷ مؤلفه از ۲۴ مؤلفه در رده زبان‌های فعل‌میانی قوی قرار می‌گیرند. مقایسه این گونه‌ها با زبان‌های جهان نیز، زبان‌های کردی، لری و لکی در منطقه چرداول را طبق ۱۹ مؤلفه در رده فعل‌میانی قوی قرار می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: رده‌شناسی زبان، ترتیب واژه، زبان‌های چرداول، کردی، لکی، لری.

۱. مقدمه

رده‌شناسی زبان^۱، مطالعه نظام‌مند تنوع بین زبان‌ها است. در این شاخه از زبان‌شناسی، این اصل پذیرفته شده که اصولی کلی بر تنوع میان زبان‌ها حاکم است (Comrie, 2001: 25). دامنه بررسی این تنوعات، گستره‌ای از شاخه‌های مختلف زبان‌شناسی از آواشناسی و واژگان تا صرف و نحو را شامل می‌شود. بررسی ترتیب واژه^۲ در این بین، بخش بزرگی از مطالعات را به خود اختصاص داده است. در سیر تاریخی و نیز در روش‌شناسی مطالعات رده‌شناختی، همانند بسیاری دیگر از شاخه‌های علم، سه مرحله مشاهده^۳، توصیف^۴ و تبیین^۵ را می‌توان بازشناخت. یکی از نخستین تلاش‌ها برای به‌دست‌دادن تبیین‌های رده‌شناختی را می‌توان به پژوهش گرینبرگ^۶ (1963; 1966) نسبت داد که در آن علت وجود همبستگی میان مؤلفه‌های زبانی بررسی شده است. گرینبرگ (1963; 1966) از دو اصل زیربنایی سخن به میان آورده است که به عقیده وی زیربنا و ریشه بسیاری از همگانی‌های زبانی را می‌توان در آنها ردیابی کرد. نخست، اصل غلبه^۷ یک توالی خاص بر شقی دیگر و دوم، رابطه هماهنگ^۸ و ناهماهنگ^۹ میان اجزای مؤلفه‌های مختلف (دبیرمقدم، ۱۳۹۲: ۲۹).

رده‌شناسان از تعامل و رقابت میان اصل‌ها با عنوان انگیزه‌های رقابت‌کننده^{۱۰} یاد می‌کنند (Croft, 2003: 64). براین اساس، هرچه یک رده زبانی از تعداد بیشتری از این قبیل اصل‌ها تبعیت کند، بسامد رخداد آن رده بیشتر خواهد بود (دبیرمقدم، ۱۳۹۲: ۳۲). هاکینز^{۱۱} (1983) از دو مفهوم سنگینی^{۱۲} و تحرک^{۱۳} در تبیین‌های رده‌شناختی نام برده که مفهوم نخست، ناظر به تعداد هجاها و واژه‌ها در سازه‌های نحوی یک واحد دستوری است. به

1. linguistic typology
2. word order
3. observation
4. description
5. explanation
6. Greenberg, J. H.
7. dominance
8. harmonic
9. disharmonic
10. competing motivations
11. Hawkins, J. A.
12. heaviness
13. mobility

عقیده‌ی وی، وابسته‌های سنگین‌تر گرایش دارند که پس از هسته واقع شوند و وابسته‌های سبک‌تر پیش از هسته. دومین مفهوم، یعنی تحرک نیز، تبیین‌کننده‌ی استثناهایی است که بر دو مفهوم هماهنگی^۱ و سنگینی^۲ وارد می‌شود. براین اساس، هاکنز معتقد است در برخی زبان‌ها گرایش آن است که با حرکت برخی وابسته‌ها، ترتیب آنها نسبت به هسته از تنوع بیشتری برخوردار باشد و از این رو، ترتیب‌های هماهنگ، به ترتیب‌های ناهماهنگ تبدیل می‌شوند (Hawkins, 1983: 90).

هاکنز تنوع میان ترتیب وابسته‌های اسمی و هسته‌ی اسمی را در برخی از زبان‌ها به‌عنوان نمونه‌ای مطرح می‌کند که بر مبنای آن، تحرک می‌تواند به‌عنوان تبیینی رده‌شناختی مطرح شود. وی چنین استدلال می‌کند که ترتیب اصلی و اولیه در چنین زبان‌هایی ترتیب هماهنگ بوده است که در آن همه‌ی وابسته‌های اسمی پیش از هسته واقع می‌شدند، اما در اثر تغییرات تاریخی، صفت با تغییر جایگاه، پس از هسته اصلی قرار گرفته و ترتیب جدید اسم - صفت را که ترتیبی ناهماهنگ است پدید آورده است. این در حالی است که در این زبان‌ها بند موصولی همچنان پیش از هسته اصلی قرار دارد؛ از این رو، می‌توان تحرک را اصلی در زمانی^۳ تلقی نمود و سنگینی را اصلی تبیین‌کننده‌ی وضعیت هم‌زمانی^۴ دانست (Hawkins, 1983: 92-94).

از مفاهیم تصویرگونگی^۵ و اقتصاد^۶ نیز در تبیین‌های رده‌شناختی بهره گرفته می‌شود (Croft, 2003: 101-106). این دو مفهوم در حقیقت انگیزه‌های رقابت‌کننده‌ای هستند که برآیند آنها ساختار زبان‌ها را شکل می‌دهد؛ تصویرگونگی به ارتباط تصویرگونه ساخت معنایی - مفهومی زبان‌ها از یک سو، و ساخت دستوری آنها از سوی دیگر، دلالت دارد. براین اساس، پیچیدگی در معنا و مفهوم، پیچیدگی در ساخت‌های دستوری را در پی خواهد داشت که این مسئله خود در تعارض با اصل اقتصاد است. رخداد جمله شرط قبل

-
1. harmony
  2. heaviness
  3. diachronic
  4. synchronic
  5. iconicity
  6. economy

از جواب شرط به عنوان ترتیب معمول در همه زبان‌های بشری نمونه‌ای از تصویرگونگی در ترتیب واژه است.

گاهی در تبیین‌های رده‌شناختی از ملاحظات پردازشی ذهن بشر بهره گرفته می‌شود. می‌دانیم که در نزدیک به ۹۶ درصد از زبان‌های بشری، عامل^۱ یا فاعل دستوری^۲ پیش از پذیرا^۳ یا مفعول دستوری^۴ واقع می‌شود.

هاکینز (1988: 761) اصل تأخرگره‌های وابسته^۵ را چنین بیان می‌کند: «هرگاه گره^۶ y به لحاظ معنایی و یا نحوی وابسته به گره x باشد، آنگاه ذهن انسان ترجیح می‌دهد که x را پیش از y دریافت و پردازش کند». براین اساس، آنچه رخدادِ فاعل قبل از مفعول را در غالب زبان‌های بشری تبیین می‌کند، مستقل بودن عامل یا همان فاعل دستوری و وابسته بودن پذیرا یا مفعول دستوری است.

مقاله^۶ درایر (1992) یکی از نوشته‌های اثرگذار در رده‌شناسی ترتیب واژه است. درایر در این اثر دو پرسش عمده را مطرح می‌کند: پرسش نخست آن است که جفت‌های همبستگی^۷ کدام‌اند و دوم آنکه، چه ویژگی‌هایی بر رابطه بین سازه‌های هم‌الگو با فعل و سازه‌های هم‌الگو با مفعول حاکم و ناظر هستند. او در پاسخ به پرسش نخست جفت‌های همبستگی را این گونه تعریف می‌کند:

«اگر ترتیب رخداد جفت x و y به لحاظ آماری با ترتیب رخداد فعل و مفعول به لحاظ آماری همبستگی نشان دهد، آنگاه جفت x و y جفت همبستگی خوانده می‌شود و در این جفت همبستگی، x هم‌الگو با فعل و y هم‌الگو با مفعول دانسته می‌شود» (Dryer, 1992: 82).

-
1. agent
  2. grammatical subject
  3. patient
  4. grammatical object
  5. Dependent Nodes Later
  6. Dryer, M.
  7. correlation pairs

درایر با اشاره به تمایل به استفاده از پس‌اضافه^۱ در زبان‌های دارای ترتیب OV و نیز استفاده از پیش‌اضافه^۲ در زبان‌های دارای ترتیب VO، چنین استدلال می‌کند که جفت حروف اضافه و گروه اسمی جفت همبستگی است که در آن حروف اضافه هم‌الگو با فعل و گروه‌های اسمی همراه آنها هم‌الگو با مفعول هستند. در پاسخ به پرسش دوم نیز، درایر با اشکال وارد کردن به نظریه هسته - وابسته، نظریه سوی انشعاب^۳ را به عنوان نظریه جایگزین لحاظ می‌کند و معتقد است که در تعیین هسته و وابسته، حتی در مواردی چون صفت و موصوف نیز، گاهی اجماع نظر وجود ندارد.

از میان مطالعات انجام‌شده در حوزه رده‌شناسی ترتیب واژه بر روی زبان‌های ایرانی که عمدتاً نیز بر زبان فارسی متمرکز بوده‌اند، می‌توان به این موارد اشاره نمود: ثمره (۱۳۶۹)، مرعشی^۴ (۱۹۷۰)، طبائیان^۵ (۱۹۷۴)، درزی^۶ (۱۹۹۶)، کریمی^۷ (۲۰۰۵). دبیرمقدم (۱۳۹۲) در کتاب *رده‌شناسی زبان‌های ایرانی با ارائه چارچوب نظری* به کار گرفته شده در پژوهش درایر (۱۹۹۲) و انطباق برخی مؤلفه‌ها با زبان فارسی، ۲۴ مؤلفه زبانی را در دوازده زبان ایرانی بررسی کرده است. صفایی اصل (۱۳۹۴)، رضاپور (۱۳۹۴) و رضایی و خیرخواه (۱۳۹۴) نیز، با در نظر گرفتن این ۲۴ مؤلفه، ترتیب واژه در زبان‌های آذربایجانی، سمنانی و لری بویر احمد را بررسی کرده‌اند.

هدف از مقاله حاضر، بررسی ویژگی‌های رده‌شناختی ترتیب سازه‌ها و ارکان اصلی جمله در گونه‌های زبانی منطقه چرداول است. به بیان دیگر، پرسش اصلی آن است که کدام ویژگی‌های رده‌شناختی بر اساس مؤلفه‌های بیست و چهارگانه ترتیب واژه‌ها در این زبان‌ها برقرار است و هر کدام از این زبان‌ها به کدام رده‌شناختی ترتیب واژه‌ها تعلق دارند. این پرسش از آن جهت اهمیت دارد که در این منطقه تعامل چند زبان و ارتباط آنها با همدیگر مطرح است. یافتن ویژگی‌های رده‌شناختی ناظر بر چگونگی آرایش و توالی سازه‌ها در تعدادی از زبان‌ها، چه ایرانی و چه غیرایرانی و در سطح زبان‌های جهان، ما را

-
1. postposition
  2. preposition
  3. Branching direction theory
  4. Marashi, M.
  5. Tabaian, H.
  6. Darzi, A.
  7. Karimi, S.

از دانستن وضعیت رده‌شناختی سایر زبان‌ها بی‌نیاز نمی‌کند. از همین روست که پایگاه دادگان درایر روزبه‌روز در حال گسترش است و تعداد زبان‌های دخیل در آن از ۶۲۵ به بیش از ۱۱۰۰ زبان گسترش یافته و در آینده نیز، انتظار می‌رود تعداد بیشتری را دربرگیرد. گسترش پایگاه دادگان درایر مؤید این نکته است که با دانستن وضعیت این تعداد از زبان‌ها، از نظر وی مسئله تمام‌شده نیست و این احتمال همواره وجود دارد که با بررسی اشتراکات و افتراقات زبان‌های بیشتر، به مسئله و یا نکته‌ای تازه پی ببریم که تاکنون ممکن است مغفول مانده باشد. از طرفی، بر روی زبان‌های چرداول، از این منظر تاکنون مطالعه‌ای صورت نپذیرفته و وضعیت رده‌شناختی هر یک از این زبان‌ها و ارتباط و هم‌سویی احتمالی آنها پوشیده مانده است.

چارچوب نظری پژوهش حاضر ۲۴ مؤلفه‌ای هستند که دبیرمقدم (۱۳۹۲) در کتاب رده‌شناسی زبان‌های ایرانی برگزیده است. بر این مبنا، زبان‌های حوضه آبریز رود چرداول در استان ایلام از نظر رده‌شناسی ترتیب واژه بررسی شده و سعی شده در قیاس با زبان‌های اروپا - آسیا و نیز کل جهان، تصویری واضح از آنها به دست داده شود.

۲. روش

در قلمرو رود چرداول در استان ایلام، به سه گونه از کردی، لکی و لری تکلم می‌شود.^۱ در این پهنه جغرافیایی، گونه کردی بیشترین و گونه لری کمترین گویشور را دارند. برای هر یک از گونه‌های زبانی مورد مطالعه، مصاحبه‌های متعددی با گویشوران انجام شد تا از درستی و قابل‌تعمیم بودن داده‌های جمع‌آوری شده اطمینان حاصل شود. داده‌ها پس از جمع‌آوری با استفاده از الفبای آوانگار بین‌المللی آوانویسی شدند. در ابتدا، با ارائه شواهد زبانی می‌کوشیم وضعیت ۲۴ مؤلفه نشان‌دهنده جفت‌های همبستگی را در گونه‌های زبانی چرداول بررسی نماییم و سپس، با ارائه جداول مقایسه‌ای، وضعیت زبانی منطقه را در قیاس با زبان‌های اروپا - آسیا و نیز جهان نشان دهیم.

۱. داده‌های کردی، لکی و لری به ترتیب از روستاهای زنجیره‌علیا، کلنگ‌بُر و حسن‌گاوداری جمع‌آوری شده‌اند.

۳. تحلیل داده‌ها

در این بخش وضعیت ۲۴ مؤلفه نشان‌دهنده جفت‌های همبستگی را در گونه‌های زبانی چرداول شامل کردی، لکی و لری بررسی کرده‌ایم.

- مؤلفه اول: نوع حرف اضافه (پیش‌اضافه یا پس‌اضافه)
زبان‌های بررسی شده در این قلمرو، همگی پیش‌اضافه‌ای هستند!

- من کتاب را به مریم دادم.

کردی	1.	me	ketaw-æ	da-m-æ	mærjæm	
		من	معرفه - کتاب	به - ۱ ش ۲ م - ۳ داد	مریم	
لکی	2.	me	ketaw-æ-m	da	æ	mærjæm
		من	۱ ش م - معرفه - کتاب	داد	به	مریم
لری	3.	me	ketaw-æ	da-m	wæ	mærjæm
		من	معرفه - کتاب	۱ ش م - داد	به	مریم

- مؤلفه دوم: توالی هسته اسمی و بند موصولی

در زبان‌های چرداول، جایگاه بند موصولی پس از هسته اسمی است:

- آنها آن مردی را که آمد، می‌شناسند.

کردی	4.	uwan	u	pja	ke	hat-ø	nas-en=e:
		وآزه‌بست	۳ ش م	مفعولی - ۳ ش ج	شناس	۳ ش م - آمد که	مرد آن آنها

۱. در کردی چرداول، æ به معنای «به» از لحاظ آوایی به همراه سازه قبل از خود، یعنی فعل تلفظ می‌شود، اما به لحاظ نحوی با گروه اسمی پس از خود، یعنی «مریم»، تشکیل گروه حرف اضافه‌ای می‌دهد و از این رو، پیش‌اضافه است.

۲. اول شخص

۳. مفرد

لکی 5. $\theta w n \grave{a} \text{ } \acute{a} \text{ } p e j \grave{a} \text{ } k e \text{ } h \grave{a} t - \theta \text{ } m \acute{a} - f n \acute{a} s - e n = e$:
 واژه‌بست ۳ ش مفعولی - ۳ ش ج^۱ - شناس - اخباری ۳ ش م - آمد که مرد آن آنها

لری 6. $u n o \text{ } u \text{ } p e j \grave{a} - j - i \text{ } k e \text{ } u m \acute{a} - \theta \text{ } m e : - f n \acute{a} s - e n$
 ۳ ش ج - شناس - اخباری ۳ ش م - آمد که هسته‌نما^۲ (ی موصولی) - مرد آن آنها

- مؤلفه سوم: توالی مضاف و مضاف‌الیه

جایگاه مضاف، قبل از مضاف‌الیه است. در کردی و لری، عموماً، از هسته‌نمای $-e$ و $-I / j$ برای نشان‌دادن رابطه مضاف - مضاف‌الیه استفاده می‌شود. لکی غالباً این نشانه را ندارد.

- پسرِ برادرِ من

کردی	7.	$k w e \check{r} - e$ هسته‌نما - پسر	$b e r \acute{a} - j - i$ هسته‌نما - برادر	$m e$ من
لکی	8.	$k o r$ پسر	$b e r \acute{a}$ برادر	$m e$ من
لری	9.	$k o r - e$ هسته‌نما - پسر	$b e r \acute{a} r - e$ هسته‌نما - برادر	$m e$ من

- مؤلفه چهارم: توالی صفت و مبنای مقایسه

در هر سه زبان مورد‌وصف در این منطقه، مبنای مقایسه، هم می‌تواند قبل از صفت بیاید و هم پس از آن. همانگونه که نمونه‌های زیر نشان می‌دهند، e ، $d e$ و $\acute{a} e$ که به ترتیب در زبان‌های کردی، لکی و لری به معنای «از» هستند و مبنای مقایسه، یعنی «مینا» هم می‌توانند پس از صفت بیایند و هم قبل از آن.

۱. جمع

2. headmarker

- کوچکتر از مینا / از مینا کوچکتر

کردی	10.	byʃfɛg-ter	læ	mina	/ læ	mina	byʃfɛg-ter
		تر - کوچک	از	مینا	از	مینا	تر - کوچک
لکی	11.	godzær-ter	e	mina	/ e	mina	godzær-ter
		تر - کوچک	از	مینا	از	مینا	تر - کوچک
لری	12.	ter-bitʃfɛg	de	mina	/ de	mina	ter-bitʃfɛg
		تر - کوچک	از	مینا	از	مینا	تر - کوچک

- مؤلفه پنجم: توالی فعل و گروه حرف اضافه

همانگونه که از مثال‌های (۱۳) تا (۱۸) پیداست، در هر سه زبان، گروه حرف اضافه هم می‌تواند پیش از فعل بیاید و هم پس از آن. از این رو، به هنگام بررسی مقایسه‌ای مؤلفه‌ها در بخش پایانی، همهٔ خانه‌های مربوط به ویژگی‌های فعل میانی و فعل پایانی در بخش پایانی، علامت گذاری می‌شوند.

- مینا بر روی زمین خوابیده بود / خوابیده بود روی زمین

کردی	13.	mina	læ	ban-e	zeɥ	xæf-t-y-g/ø
		مینا	بر	هسته‌نما - رو	زمین	۳ ش م - بعید - گذشته - خواب
	14.	mina	t-y-g/ø-xæf	læ	ban-e	zeɥ
		مینا	۳ ش م - بعید - گذشته - خواب	بر	هسته‌نما - رو	زمین
لکی	15.	mina	e	ban	zæmin	ø-howæt-y
		مینا	بر	رو	زمین	۳ ش م - بعید - خواب
	16.	mina	ø-howæt-y	e	ban	zæmin
		مینا	۳ ش م - بعید - خواب	بر	رو	زمین

- لری 17. mina de ri zemi heft-i-j-i
 مینا بر رو زمین ۳ ش م - میانجی - بعید - خواب
18. mina heft-i-j-i de ri zemi
 مینا ۳ ش م - میانجی - بعید - خواب بر رو

- مؤلفه ششم: توالی فعل و قید حالت

در زبان‌های مورد و وصف، قید حالت پیش از فعل در جمله قرار دارد.

- آنها آهسته می‌دویند.

- کردی 19. uwan jəwaf dəwes-ja-n
 آنها آهسته ۳ ش ج - استمرار - دوید
- لکی 20. øwnæ jawaf-æ -dəwe-ja-næm
 آنها به - آهسته ۳ ش ج - نمود ناقص - دو - استمرار
- لری 21. uno jəwaf me:-dəwes-en
 آنها آهسته ۳ ش ج - دوید - استمرار

- مؤلفه هفتم: توالی فعل اسنادی و گزاره

در هر سه زبان، گزاره پیش از فعل اسنادی قرار دارد.

- آن مرد معلم است.

- کردی 22. u pja moʔælem-æ
 آن مرد است - معلم
- لکی 23. æ peja moʔælem-æ
 آن مرد است - معلم
- لری 24. u pija moʔælem-æ
 آن مرد است - معلم

– مؤلفه هشتم: توالی فعل خواستن و فعل بند پیرو

در زبان‌های چرداول، جایگاه فعل «خواستن»، پیش از فعل بند پیرو است.

– علی می‌خواهد برود.

کردی	25.	æli علی	twa-ɪ(g) ۳ ش م – خواه	be-ʃu-g / ø ۳ ش م – رو – التزامی
لکی	26.	æli علی	m-e:-ø ۳ ش م – خواه – اخباری	be-ʃu-ø ۳ ش م – رو – التزامی
لری	27.	æli علی	meə:-ha-ø ۳ ش م – خواه – اخباری	ruw-æ ۳ ش م – رو

– مؤلفه نهم: توالی موصوف و صفت

در هر سه زبان، جایگاه صفت پس از موصوف است.

– مادر خوب

کردی	28.	daleg-e مادر	xas خوب	
لکی	29.	daa مادر	xu خوب	
لری	30.	daa/da-ʔe مادر	xu خوب	

- مؤلفهٔ دهم: توالی صفت اشاره و اسم

جایگاه صفت اشاره در هر سه زبان، قبل از اسم است. نمونه‌های (۳۱) تا (۳۶) نمایانگر این مطلب هستند.

- آن مرد، آن کوه

کردی	31.	u آن	pja مرد	32.	u آن	kyæ/kyqæ کوه
لکی	33.	æ آن	peja مرد	34.	æ آن	kø-æ کوه
لری	35.	u آن	pija مرد	36.	u آن	kø-æ کوه

- مؤلفهٔ یازدهم: توالی قید مقدار و صفت

در این زبان‌ها، قید مقدار قبل از صفت می‌آید. نمونه‌های زیر مؤید این مطلب هستند.

- خیلی کوچک

کردی	37.	færæ خیلی	byfæg کوچک
لکی	38.	færæ خیلی	godzær کوچک
لری	39.	færæ خیلی	bifæg کوچک

- مؤلفهٔ دوازدهم: توالی فعل اصلی و فعل کمکی زمان - نمود

سه زبانی که در این منطقه بدانها تکلم می‌شود، برای بیان زمان آینده و گذشته از فعل کمکی بهره نمی‌گیرند؛ در گونه‌های کردی، لکی و لری مورد بررسی، برای بیان مفهوم آینده، از

صورت فعلی زمان حال استفاده می شود. زمان گذشته نیز، به کمک ستاک مجزای خود بیان می شود که ذیل مؤلفه هجدهم بدان خواهیم پرداخت.

- می روند/ خواهند رفت.

40. ʃf-en کردی

۳ ش ج - رو

41. mæ-ʃf-en لکی

۳ ش ج - رو - اخباری

42. me:-r-en لری

۳ ش ج - رو - اخباری

به منظور بیان نمود ناقص، هر سه زبان از فعل کمکی پیش از فعل اصلی استفاده می کنند. نمونه های (۴۳) تا (۴۸) معادل های «داشت مرتب می کرد» و «دارم می نویسم» را در سه زبان منعکس می کنند.

43. daft-∅ morætæb kerd-iy-a-∅
۳ ش م - داشت   مرتب   کرد - گذشته - کرد

44. de:r-em nysen-em

۱ ش م - دار   ۱ ش م - نویس

45. daft=e morætæb-æ mæ-kerd=e
واژه بست ۳ ش م - داشت   معرفه - مرتب   ۳ ش م - کرد - اخباری

46. deə:r-em mæ-nysen-em

۱ ش م - دار   ۱ ش م - نویس - اخباری

47. daft-∅ morætæb me:kerd-∅
۳ ش م - داشت   مرتب   ۳ ش م - کرد - اخباری

48. dare-m me:-nisen-em
 ۱ ش م - دار ۱ ش م - نویس - اخباری

در زبان‌های منطقه چرداول، برای ساختن ماضی بعید از فعل کمکی استفاده نمی‌شود، بلکه با افزودن وند، صورت ماضی بعید فعل ساخته می‌شود. این ساخت معین ذیل مؤلفه هجدهم بیشتر توضیح داده شده است.

- مؤلفه سیزدهم: توالی ادات استفهام و جمله

در منطقه چرداول، ادات استفهامی چون «آیا» و مانند آن کاربرد ندارند و عموماً از تغییر آهنگ در سطح جمله برای ایجاد استفهام استفاده می‌شود.

- آیا آن مرد آنجاست؟

کردی	49.	u	pja	ha-ø	(læ)	u-ræ?
		آن	مرد	۳ ش م - هست	در	جا - آن
لکی	50.	æ	peja	ha-ø		wo-ræ?
		آن	مرد	۳ ش م - هست		جا - آن
لری	51.	u	pija	ha-ø	de	u-ʃæ?
		آن	مرد	۳ ش م - هست	در	جا - آن

مؤلفه چهاردهم: توالی پیرونیای بند قیدی / حرف ربط قیدی و بند

در زبان‌های مورد بررسی، جایگاه پیرونیای بند قیدی، همواره پیش از بند است. در همگی این زبان‌ها، این پیرونیای اختیاری است و می‌تواند حذف شود.

- وقتی که خورشید غروب می‌کند

کردی	52.	e:-wæxt	(ke/ge)	xwær	awa	bu- g / ø
		هسته‌نما - وقت	که	خورشید	ناپدید	۳ ش م - شو

لکی	53.	e:-wæxt	(ge)	howær	awa	m-ow-ø
		هسته‌نما - وقت	که	خورشید	ناپدید	۳ ش م - ش - اخباری
لری	54.	e:-wæxt	(ke)	xwær		me:-nijf-æ
		هسته‌نما وقت	که	خورشید		۳ ش م - نشین - اخباری

– مؤلفه پانزدهم: توالی حرف تعریف و اسم

در زبان‌های چرداول برای معرفه و نکره‌سازی از حرف تعریف استفاده می‌شود که محل وقوع آن پس از اسم است. نمونه‌های (۵۵) تا (۶۵)، «کتاب» و «دختر» را به صورت معرفه و نکره در سه زبان مورد بررسی نشان می‌دهند.

کردی	55.	ketaw-æ(gæ)	کتاب (معرفه)	56.	duæt-æ(gæ)	دختر (معرفه)
		معرفه - کتاب			معرف - دختر	
	57.	ketaw-i(g)	کتابی (نکره)	58.	duæt-i(g)	دختری (نکره)
		نکره - کتاب			نکره - دختر	
لکی	59.	ketaw-æ	کتاب (معرفه)	60.	det-æ(kæ)	دختر (معرفه)
		معرفه - کتاب			معرف - دختر	
	61.	ketaw-i	کتابی (نکره)	62.	det-i	دختری (نکره)
		نکره - کتاب			نکره - دختر	
لری	63.	ketaw-æ	کتاب (معرفه)	64.	doxter-gæ	دختر (معرفه)
		معرفه - کتاب			معرف - دختر	
	65.	ketaw-i	کتابی (نکره)	66.	doxter-i	دختری (نکره)
		نکره - کتاب			نکره - دختر	

– مؤلفه شانزدهم: توالی فعل و فاعل

در تمامی زبان‌های چرداول، فاعل پیش از فعل می‌آید و نمونه‌های مربوط به مؤلفه‌های اول، پنجم، ششم، هفتم، هشتم و چهاردهم این موضوع را نشان می‌دهند.

– مؤلفه هفدهم: توالی عدد و اسم

نمونه‌های (۶۷) تا (۷۲)، «دو کتاب» و «سه مرد» را در گونه‌های موردوصف منعکس می‌کنند. این نمونه‌ها نشان‌دهنده آن هستند که در همه موارد، عدد قبل از اسم می‌آید.

کردی	67.	de	ketaw	68.	se:	pja
		دو	کتاب		سه	مرد
لکی	69.	dø	ketaw	70.	se	peja
		دو	کتاب		سه	مرد
لری	71.	dø	gelæ	ketaw	72.	se gelæ peja
		دو	تا	کتاب	سه	تا

– مؤلفه هجدهم: توالی وند زمان – نمود و ستاک فعل

در زبان‌های چرداول، ستاک گذشته و ستاک حال، اغلب دو صورت جداگانه هستند و جز در مواردی اندک، از وندافزایی برای ارتباط دو ستاک حال و گذشته استفاده نمی‌شود.

– آمدم، می‌آیم

کردی	73.	hat-em	74.	tja-m / tjæ-m
		۱ ش م – آمد		۱ ش م – آی
لکی	75.	hæt-em	76.	m-a-m
		۱ ش م – آمد		۱ ش م – آ- اخباری
لری	77.	uma-m	78.	me:-ja-m
		۱ ش م – آمد		۱ ش م – آ- اخباری

سازوکار زبان‌های چرداول در ساختن صورت ماضی نقلی کم‌وبیش مشابه است. در زبان‌های کردی، لری و در ساخت‌های افعال ساده زبان لکی، برای ساختن ماضی نقلی، صورت پی‌بستی فعل ربطی æ= به پایه‌ای افزوده می‌شود که خود از ستاک گذشته و پسوند مطابقت فاعلی ساخته شده است. در افعال مرکب زبان لکی، جزء غیر فعلی میزبان پی‌بست مطابقت با فاعل است و صورت پی‌بستی فعل ربطی æ= به جزء فعلی افزوده می‌شود.

- خورده‌ام، آمده‌ام

کردی	79.	æ= x ^w ard- -em/xward	80.	æ=hat-em
		ام - خورد		ام - آمد
لکی	81.	æ=hward/h ^w ard-em	82.	æ=t-emæh
		ام - خورد		ام - آمد
لری	83.	æ=hærd-em	84.	æ=uma-m
		ام - خورد		ام - آمد

در ساخت صورت ماضی بعید در زبان‌های چرداول از وندافزایی استفاده می‌شود؛ در زبان کردی از افزودن وند y- به ستاک گذشته و سپس، افزودن پسوند مطابقت فاعلی گذشته بعید شکل می‌گیرد. این صورت فعلی در لری به کمک وند i- شکل می‌گیرد. در فعل‌های ساده لکی نیز، همین الگوی ساخت وجود دارد، اما در افعال مرکب لکی، پی‌بست مطابقت با فاعل به جزء غیرفعلی افزوده می‌شود و پسوند بعیدساز y- به جزء فعلی (همکرد) اضافه می‌گردد.

- رفته بودم، خورده بودم

کردی	85.	tf-y-m	86.	xward-y-m
		۱ ش م - بعید - رفت		۱ ش م - بعید - خورد
لکی	87.	tf-y-m	88.	hwærd/h ^w ærd-y-m
		۱ ش م - بعید - رفت		۱ ش م - بعید - خورد

89. **ræt-i-j-em** 90. **hærd-i-j-em**
 ۱ ش م - میانجی - بعید - خورد لری

- مؤلفه نوزدهم: توالی اسم و تکواژ آزاد ملکی
 تکواژ آزاد ملکی بعد از اسم (یا گروه اسمی) قرار می گیرد.

- کتابم، دوست خوبان

91. **ketaw-æ-m** 92. **ræfiq-e xas-eman**
 ۱ ش م - معرفه - کتاب کردی ۱ ش ج - خوب
93. **ketaw-æ-m** 94. **ræfiq xu-æ-man**
 ۱ ش م - معرفه - کتاب لکی ۱ ش ج - معرفه - دوست خوب
95. **ketaw-em** 96. **ræfiq-e xu-mo**
 ۱ ش م - کتاب لری ۱ ش ج - خوب

- مؤلفه بیستم: توالی فعل اصلی و فعل (های) کمکی در مفهوم «توانستن»
 در زبان های چرداول، فعل کمکی در مفهوم «توانستن» قبل از فعل اصلی می آید. نمونه های
 (۹۷) تا (۹۹) این مدعا را در سه زبان نشان می دهند.

- می توانم بخورم

97. **tʃæn-em** **be-xwæ-m**
 ۱ ش م - خوردن - التزامی کردی ۱ ش م - توان
98. **mæ-tøn-em** **bæ-hær-em**
 ۱ ش م - توان - اخباری لکی ۱ ش م - خوردن - التزامی
99. **me:-tøn-em** **be-hor-em**
 ۱ ش م - توان - اخباری لری ۱ ش م - خوردن - التزامی

– مؤلفه بیست و یکم: توالی متمم‌نما و جمله متمم

در کردی، لکی و لری ke متمم‌نماست و همواره قبل از بند پیرو می‌آید.

کردی	100.	me	zan-em	ke	æɥ	færæ	mehræban-æ
		من	۱ ش م - دان	که	او	خیلی	است - مهربان
لکی	101.	me	mæ-zan-em	ke	ow	kheile:	me:ræban-æ
		من	۱ ش م - دان -	که	او	خیلی	است - مهربان
							اخباری
لری	102.	me	don-em / dan-em	ke	u	færæ	me:ræban-æ
		من	۱ ش م - دان	که	او	خیلی	است - مهربان

– مؤلفه بیست و دوم: حرکت پرسشواژه

همانند همه زبان‌های ایرانی، در هر سه گونه کردی، لکی و لری در منطقه چرداول، پرسشواژه در جای خود می‌ماند و حرکت ندارد.

– علی کتاب را به کی داد؟

کردی	103.	æli	ketaw-æ		da-ø-(-j-æ)	ki?
		علی	معرفه - کتاب		(به - میانجی) - ۳ ش م - داد	کی
لکی	105.	æli	ketaw-æ		da-ø-(-j-æ)	ki?
		علی	معرفه - کتاب		(به - میانجی) - ۳ ش م - داد	کی
لری	107.	æli	ketaw-æ	da-ø		ki?
			۳ ش م - داد معرفه - کتاب علی			کی

- برای شام چی بخوریم؟

کردی	104.	era/ra	ʃam	ʃæ	be-xwæ-jm(en)?
		برای	شام	چی	۱ ش ج - خور - التزامی
لکی	106	era	ʃam	ʃæ	bæ-hær-im?
		برای	شام	چی	۱ ش ج - خور - التزامی
لری	108	si	ʃom	ʃi	be-hor-imo?
		برای	شام	چی	۱ ش ج - خور - التزامی

- مؤلفه بیست و سوم: توالی مفعول و فعل

در هر سه گونه زبانی رایج در این منطقه، اگر مفعول گروهی باشد، جایگاه آن قبل از فعل است؛ جملات مربوط به مؤلفه‌های اول، دوم، سیزدهم و بیست و سوم مؤید این ادعا هستند. اگر مفعول به صورت بند باشد، پس از فعل واقع می‌شود؛ جملات مربوط به مؤلفه‌های هشتم و بیست و یکم شواهد این ادعا هستند. از این رو، بر اساس این مؤلفه، می‌توان این زبان‌ها را هم فعل پایانی قوی دانست و هم فعل میانی قوی.

- مؤلفه بیست و چهارم: توالی وند منفی ساز و ستاک فعل

عنصر منفی ساز، به صورت پیشوند به ستاک فعل اضافه می‌شود. نمونه‌های (۱۰۹) تا (۱۱۷) صورت‌های معادل برای «نخوابیدند»، «نمی‌خورد» و «نمی‌روند» را در سه زبان ارائه می‌کنند.

کردی	109.	næ-xaft-en	110.	njæ-xwæ- i(g)	111.	njæ-ʃ-en
		۳ ش ج - خواب - نفی		۳ ش م - خور - نفی		۳ ش ج - رو - نفی
لکی	112.	næ-hwæt-en	113.	ne-mæ-hær- e:	114.	ne-mæ-ʃ-en
		۳ ش ج - خواب - نفی		۳ ش م - خور - اخباری - نفی		۳ ش ج - رو - اخباری - نفی

لری	115. næ-xowes-en	116. ne-mo-hor-æ	117. ne-me:r-en
	۳ ش ج - خواب -	۳ ش م - خور -	۳ ش ج - رو -
	نفی	افخباری - نفی	افخباری - نفی

۴. بحث و نتیجه گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر تعیین رده و ویژگی‌های رده‌شناختی ترتیب سازه‌های نحوی و نیز، ارکان اصلی جمله در زبان‌های منطقه چرداول است، به طوری که با بررسی مؤلفه‌های بیست و چهارگانه، علاوه بر تعیین رده هر گونه زبانی، تعامل و همسویی میان گونه‌های زبانی کردی، لکی و لری در منطقه‌ای که بدان‌ها تکلم می‌شود آشکار گردد. در پژوهش حاضر، ابتدا با استفاده از جداول ارائه شده در پژوهش درایر (1992)، که در آنها وضعیت رده‌شناختی هریک از مناطق جهان و نیز کل زبان‌های جهان منعکس شده است، جداول مقایسه‌ای (۱) تا (۶) را ترسیم می‌نماییم. این جدول‌ها سیمای کلی رده-شناسی ترتیب واژه‌ها را در مقایسه زبان‌های چرداول با زبان‌های اروپا - آسیا (که چرداول بدان تعلق دارد) و نیز کل جهان نشان می‌دهند. در این جدول‌ها، داده‌های زبانی منطقه چرداول با داده‌های ارائه شده توسط درایر (۱۹۹۲) در ۱۹ مؤلفه و نیز پایگاه دادگان درایر در ۵ مؤلفه مقایسه شده‌اند. در مواردی که میان هسته‌آغازین^۱ و هسته پایانی بودن^۲ (راست‌انشعابی و یا چپ‌انشعابی بودن) مؤلفه‌ها، تناوب وجود دارد (یعنی هر دو شق جایز هستند)، هر چهارخانه علامت گذاری شده‌اند. در مؤلفه (۱۳) نیز، به علت موضوعیت نداشتن مؤلفه در این گونه‌ها، هیچ خانه‌ای علامت گذاری نشده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

---

1. head-initial
2. head-final

جدول ۱- وضعیت رده‌شناختی ترتیب واژه در گونه‌کردی چرداول در مقایسه با زبان‌های اروپا - آسیا

مؤلفه رده	فعل پایانی قوی	فعل پایانی ضعیف	فعل میانی ضعیف	فعل میانی قوی
۱			*	*
۲			*	*
۳			*	*
۴	*	*	*	*
۵	*	*	*	*
۶		*		*
۷		*		*
۸	*		*	
۹		*	*	
۱۰	*			*
۱۱	*			*
۱۲	*		*	
۱۳	-	-	-	-
۱۴	*		*	
۱۵		*	*	
۱۶	*			*
۱۷	*		*	*
۱۸	*		*	*
۱۹		*	*	
۲۰	*		*	
۲۱	*		*	
۲۲		*		*
۲۳	*			*
۲۴	*		*	
جمع	۱۷	۸	۱۴	۱۱

جدول ۲- وضعیت رده‌شناختی ترتیب واژه در گونه‌ی کردی چرداول در مقایسه با زبان‌های جهان

مؤلفه رده	فعل پایانی قوی	فعل پایانی ضعیف	فعل میانی قوی	فعل میانی ضعیف
۱	*		*	
۲				*
۳	*		*	
۴	*	*	*	*
۵	*	*	*	*
۶		*		*
۷		*		*
۸	*		*	
۹	*			*
۱۰	*			*
۱۱	*			*
۱۲	*		*	
۱۳	-	-	-	-
۱۴	*		*	
۱۵		*		*
۱۶	*			*
۱۷	*		*	*
۱۸	*		*	*
۱۹	*		*	
۲۰	*		*	
۲۱	*		*	
۲۲		*		*
۲۳	*			*
۲۴	*		*	
جمع	۱۹	۶	۱۱	۱۴

جدول ۳- وضعیت رده‌شناختی ترتیب واژه در گونه لکی چرداول در مقایسه با زبان‌های اروپا - آسیا

مؤلفه رده	فعل پایانی قوی	فعل پایانی ضعیف	فعل میانی ضعیف	فعل میانی قوی
۱			*	*
۲			*	*
۳			*	*
۴	*		*	*
۵	*	*	*	*
۶		*		*
۷		*		*
۸	*		*	
۹		*	*	
۱۰	*			*
۱۱	*			*
۱۲	*		*	
۱۳	-	-	-	-
۱۴	*		*	
۱۵		*	*	
۱۶	*			*
۱۷	*			*
۱۸	*		*	*
۱۹		*	*	
۲۰	*		*	
۲۱	*		*	
۲۲		*		*
۲۳	*			*
۲۴	*		*	
جمع	۱۷	۸	۱۴	۱۱

جدول ۴- وضعیت رده‌شناختی ترتیب واژه در گونه لکی چرداول در مقایسه با زبان‌های جهان

مؤلفه رده	فعل پایانی قوی	فعل پایانی ضعیف	فعل میانی قوی	فعل میانی ضعیف
۱	*		*	
۲	*			
۳	*		*	
۴	*	*	*	*
۵	*	*	*	*
۶		*		*
۷		*		*
۸	*		*	
۹	*			*
۱۰	*			*
۱۱	*			*
۱۲	*		*	
۱۳	-	-	-	-
۱۴	*		*	
۱۵		*		*
۱۶	*			*
۱۷	*		*	*
۱۸	*		*	*
۱۹	*		*	
۲۰	*		*	
۲۱	*		*	
۲۲		*		*
۲۳	*			*
۲۴	*		*	
جمع	۱۹	۶	۱۱	۱۴

جدول ۵- وضعیت رده‌شناختی ترتیب واژه در گونه‌ی لری در مقایسه با زبان‌های اروپا - آسیا

مؤلفه رده	فعل پایانی قوی	فعل پایانی ضعیف	فعل میانی قوی	فعل میانی ضعیف
۱	*		*	
۲	*		*	
۳	*		*	
۴	*	*	*	*
۵	*	*	*	*
۶		*		*
۷		*		*
۸	*		*	
۹		*	*	
۱۰	*			*
۱۱	*			*
۱۲	*		*	
۱۳	-	-	-	-
۱۴	*		*	
۱۵		*	*	
۱۶	*			*
۱۷	*		*	*
۱۸	*		*	*
۱۹		*	*	
۲۰	*		*	
۲۱	*		*	
۲۲		*		*
۲۳	*			*
۲۴	*		*	
جمع	۱۷	۸	۱۴	۱۱

جدول ۶- وضعیت رده‌شناختی ترتیب واژه در گونهٔ - لری چرداول در مقایسه با زبان‌های جهان

مؤلفه رده	فعل پایانی قوی	فعل پایانی ضعیف	فعل میانی ضعیف	فعل میانی قوی
۱	*		*	
۲	*			*
۳	*		*	
۴	*	*	*	*
۵	*	*	*	*
۶		*		*
۷		*		*
۸	*		*	
۹	*			*
۱۰	*			*
۱۱	*			*
۱۲	*		*	
۱۳	-	-	-	-
۱۴	*		*	
۱۵		*		*
۱۶	*			*
۱۷	*		*	*
۱۸	*		*	*
۱۹	*		*	
۲۰	*		*	
۲۱	*		*	
۲۲		*		*
۲۳	*			*
۲۴	*		*	
جمع	۱۹	۶	۱۱	۱۴

اکنون می‌توان با نتایج حاصل از تحلیل داده‌های گویشی در پژوهش حاضر، به پرسش‌های مطرح‌شده در خصوص تعیین رده‌گونه‌های زبانی چرداول پرداخت. با دقت در داده‌های جدول‌های (۱) تا (۶) می‌توان دریافت که گونه‌های زبانی چرداول، موردبه‌مورد با همدیگر همپوشی دارند. به‌بیان‌دیگر، گونه‌های زبانی این منطقه درمقایسه با زبان‌های اروپا - آسیا، در ۱۱ مؤلفه، فعل‌پایانی قوی هستند و در ۱۴ مؤلفه، فعل‌پایانی ضعیف. همچنین، در ۸ مؤلفه، فعل‌میانی ضعیف و در ۱۷ مؤلفه، فعل‌میانی قوی هستند. چنانچه این مقایسه با تمامی زبان‌های جهان انجام شود، در ۱۴ مؤلفه، فعل‌پایانی قوی هستند و در ۱۱ مؤلفه، فعل‌پایانی ضعیف. همچنین، در ۶ مؤلفه، فعل‌میانی ضعیف و در ۱۹ مؤلفه، فعل‌میانی قوی هستند. بدین‌ترتیب، گونه‌های زبانی این منطقه، هم در مقایسه با زبان‌های اروپا - آسیا (که خود در این گروه قرار دارند) و هم در قیاس با زبان‌های جهان، از مؤلفه‌های فعل‌میانی بیشتری برخوردارند.

همانگونه که در بررسی مؤلفه‌های بیست‌وچهارگانه مشاهده شد، از منظر رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها، گونه‌های زبانی منطقه چرداول، همسویی بالایی دارند. نقش این همسویی جغرافیایی وقتی پررنگ‌تر می‌شود که هر یک از این گونه‌ها را با گونه‌ای دیگر از همان زبان مقایسه کنیم. برای مثال، با مقایسه ساخت ماضی بعید در گونه لری این منطقه با گونه لری بویراحمد مشاهده می‌شود که در گونه لری چرداول از وندافزایی استفاده می‌شود، حال آنکه در لری بویراحمد این ساخت به کمک فعل کمکی صورت‌بندی می‌شود (رضایی و خیرخواه، ۱۳۹۴: ۴۹). اگر همین مقایسه را با گونه کردی چرداول و گونه کردی بانه انجام دهیم، درمی‌یابیم که کردی چرداول نیز، از وندافزایی بهره می‌گیرد و کردی بانه به کمک فعل کمکی این ساخت را شکل می‌دهد. می‌توان همسویی دو گونه کردی و لری چرداول در این ساخت را به جهت استفاده از وند مشاهده نمود. استفاده از وند و یا فعل کمکی برای بیان مفاهیم زمان - نمود می‌تواند مؤلفه‌های (۱۲) و (۱۸) را تحت‌تأثیر قرار دهد. با وجود اینکه لکی زبانی اساساً کنایی است و نظام مطابقه‌ای متفاوتی دارد، در ترتیب واژه‌ها با دو گونه دیگر در این منطقه همسو است. این همسویی جلوه‌ای است از

تأثیرپذیری متقابل گونه‌های زبانی در یک منطقه جغرافیایی که با عنوان رده‌شناسی منطقه‌ای^۱ از آن یاد می‌شود.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

Mohsen Heidarizadi

<https://orcid.org/0009-0005-1030-722X>

Mohammad Dabirmoghaddam

<http://orcid.org/0000-0002-7105-1644>

منابع

ثمره، یدالله. (۱۳۶۹). تحلیلی بر رده‌شناسی زبان: ویژگی‌های رده‌شناختی زبان فارسی. *مجله زبان‌شناسی*، ۷(۱)، ۶۱-۸۰.
دبیرمقدم، محمد. (۱۳۹۲). *رده‌شناسی زبان‌های ایرانی*. تهران: سمت.
رضایپور، ابراهیم. (۱۳۹۴). ترتیب واژه در سمنانی از منظر رده‌شناسی. *جستارهای زبانی*، ۶(۵)، ۱۶۹-۱۹۰.

<http://lrr.modares.ac.ir/article-۱۴-۳۲۵۱-fa.html>

رضایی، والی و خیرخواه، محمد. (۱۳۹۴). رده‌شناسی ترتیب واژه در گویش لری بویراحمد. *فصلنامه ادبیات و زبان‌های محلی ایران*، ۴(۵)، ۴۱-۵۸.

<https://sanad.iau.ir/journal/adabemahali/Article/521457?jid=521457>

صفایی‌اصل، اسماعیل. (۱۳۹۴). رده‌شناسی ترتیب واژه‌ها در زبان آذربایجانی. *پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی*، ۹(۵)، ۱۶۳-۱۸۴.

https://rjhll.basu.ac.ir/article_1169.html

References

Comrie, B. (2001). Different views of language typology. In M. Haspelmath, E. Konig, W. Oesterreicher, & W. Raible (Eds.), *Language typology and language universals*, (pp. 25-39). Berlin and New York: Walter de Gruyter.

---

1. areal typology

[http://elldo.amu.edu.pl/wp-](http://elldo.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2019/10/TypoELLD019_01.pdf)

[content/uploads/2019/10/TypoELLD019_01.pdf](http://elldo.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2019/10/TypoELLD019_01.pdf)

Croft, W. (2003). *Typology and Universals* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

<https://www.cambridge.org/core/books/typology-and-universals/D09986F35C708113378BD1B76073E258>

Dabir-Moghaddam, M. (2013). *Typology of Iranian Languages*. Tehran: Samt. [In Persian]

Darzi, A. (1996). *Word order, NP movement, and opacity condition in Persian* [Doctoral dissertation, University of Illinois at Urbana].

Dryer, M. (1992). The Greenbergian word order correlations. *Language*, 68. 81-138.

<http://www.acsu.buffalo.edu/~dryer/DryerGreenbergian.pdf>

Greenberg, J. H. (1963). Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. In J. Greenberg (Ed.), *Universals of language*, (pp 73- 113), Cambridge: MIT Press.

<https://doi.org/10.1515/9781503623217-005>

Greenberg, J. H. (1966). Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. In J. H. Greenberg (Ed.), *Universals of language*, (2nd ed.) (pp 73- 113), Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

<https://doi.org/10.1515/9781503623217-005>

Hawkins, J. A. (1983). *Word Order Universals*. Academic Press.

Hawkins, J. A. (1988). *Explaining Language Universals*. Oxford: Blackwell.

Hawkins, J. A. (1988). Some issues in the performance theory of word order. In A. Siewierska (ed.) *Constituent Order in the Languages of Europe*. Berlin: de Gruyter. 729-781.

Karimi, S. (2005). *A Minimalist Approach to Scrambling: Evidence from Persian*. Berlin: Mouton de Gruyter.

<https://doi.org/10.1515/9783110199796>

Marashi, M. (1970). *The Persian verb: A partial description for pedagogical purposes* [Doctoral dissertation, University of Texas].

Rezaei, V., & Kheirkhah, M. (2016). The typology of word order in Lori of Buir Ahmad. *Journal of Iranian Regional Languages and Literature*, 4(5). 41-58. [In Persian]

<https://sanad.iau.ir/en/Journal/adabemahali/Article/521457?jid=521457>

- Rezapour, E. (2015). Word order in Semnani language based on language typology. *Language Related Research*, 6(5), 169-190. [In Persian]
<http://lrr.modares.ac.ir/article-۱۴-۳۲۵۱-fa.html>
- Safaei Asl, E. (2015). Word order typology in Azerbaijani. *Iranian Journal of Comparative Linguistics*, 9(5). 163-184. [In Persian]
https://rjhll.basu.ac.ir/article_1169.html?lang=en
- Samareh, Y. (1990). Analyzing the language typology: The Typology of Persian. *Linguistics*, 7(1), 61-80. [In Persian]
- Tabaian, H. (1974). *Conjunction, relativization and complementation in Persian*. [Doctoral dissertation, Northwestern University].

استناد به این مقاله: حیدری‌زادی، محسن و دبیرمقدم، محمد. (۱۴۰۳). ترتیب واژه در زبان‌های چرداول از منظر رده‌شناسی زبان. *علم زبان*، ۱۱(۲۰)، ۸۲-۴۷. doi: 10.22054/Is.2020.44531.1248.1480

Language Science is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی